

โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุต่อความเข้มแข็งของครอบครัวในบริบทสังคมไทย Causal Relationship Model of Family Strength in the Context of Thai Society

อุษา ศรีจินดารัตน์, วท.ม., Usa Srijindarat, M.S.^{1*}

ประทีป จินเง้, ศน.ด., Prateep Jinng, Ph.D.²

ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร, ค.ม., Laddawan Kasemnet, M.Ed.³

ประณต เค้าฉิม, กศ.ม., Pranot Kaochim, MA.in Ed.³

ชูศรี วงศ์รัตน์, ค.ม., Chusri Wongrattana, M.Ed.³

ยุทธนา ไชยจุกุล, Yutthana Chaijukul, D.P.A.⁴

ทัศนา ทองภักดี, กศ.ม., Tasana Thongpakdee, M.Ed.⁵

สิทธิพร ครามานนท์, ประ.ด., Sittiporn Kramanont, Ph.D.⁶

พวงรัตน์ เกษรแพทย์, ประ.ด., Puongrat Kesonpat, Ph.D.⁷

¹นักวิจัย. ประจำสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

¹Researcher. Behavioral Science Research Institute, SWU. Thailand.

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

²Assistant Professor Ph.D, Behavioral Science Research Institute, SWU. Thailand.

³รองศาสตราจารย์ ข้าราชการเกษียณอายุราชการ

³Association Professor, Retirement Officer.

⁴ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

⁴Assistant Professor, D.P.A., Behavioral Science Research Institute, SWU. Thailand.

⁵นักวิจัย ข้าราชการเกษียณอายุราชการ

⁵Researcher, Retirement Officer.

⁶อาจารย์ ดร. ประจำสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

⁶Lecturer, Ph.D., Behavioral Science Research Institute, SWU. Thailand.

⁷รองศาสตราจารย์ ดร. ข้าราชการเกษียณอายุราชการ

⁷Association Professor, Ph.D., Retirement Officer.

*Corresponding Author Email: usaasri@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์สำคัญ เพื่อการพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีผลต่อความเข้มแข็งของครอบครัวในบริบทของสังคมไทย ซึ่งหมายถึงสภาพแวดล้อมและความเป็นอยู่ของคนไทยในช่วงปี พ.ศ. 2520 ถึงปัจจุบัน โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาคือ หัวหน้าครอบครัวที่มีอายุระหว่าง 40-70 ปี ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพฯ และปริมณฑล จำนวน 300 คน โดยมีตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุ จำนวน 11 ตัวแปร และตัวแปรตามจำนวน 1 ตัวแปร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 12 ฉบับ ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นระหว่าง .64 - .98 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (SEM) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป ผลการวิจัยหลังการปรับโมเดล พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งอธิบายความแปรปรวนความเข้มแข็งของครอบครัวได้ร้อยละ 96 โดยพบว่า ความเข้มแข็งของครอบครัวได้รับอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมจากตัวแปรปัจจัยภายนอกและภายในอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 รวมทั้งหมด 6 ตัวแปร ได้แก่ การสนับสนุนทางสังคม การได้รับโอกาสในการสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว การเห็นแบบอย่างความเข้มแข็งของครอบครัว ภาวะผู้นำในครอบครัว เจตนาในการทำให้ครอบครัวเข้มแข็ง และการตระหนักต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม.

คำสำคัญ: โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ ความเข้มแข็งของครอบครัว ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของครอบครัว

Abstract

The objective of this research was mainly to develop the causal relationship model of family strength in the context of Thai society as applied to the social environment and living conditions of Thais from 1977 until the present, using a quantitative research approach. The samples under study were 300 family heads, who were aged 40-70 years and domiciled in Bangkok and its environs. The variables consisted of eleven causal variables and one dependent variable. The research instruments were twelve sets of questionnaires created by the Group of Researchers, which had a reliability in the range of .64 - .98 and applied a Structural Equation Model (SEM) for data analysis using package software. After adjusting the model, it was found that it aligned with the empirical data, which can explain the variance of family strength at 96%. The family strength was found to exert a significant influence, both directly and indirectly, according to six external and internal factors at the statistical value of .001 Those six factors were social support, opportunity to build family strength, role model on family strength, leadership in the family, intention to build family strength, and awareness of social changes.

Keywords: causal relationship model, family strength, factors affecting family strength

บทนำ

การพัฒนาคนให้มีคุณภาพนั้น ต้องอาศัยการทำหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพจากหลายภาคส่วนที่สำคัญ คือ สถาบันการศึกษาและสถาบันครอบครัว โดยเฉพาะสถาบันครอบครัวจัดเป็นสถาบันหลัก และเป็นพื้นฐานแรกในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ จึงถือได้ว่าครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมที่มีความสำคัญมากที่สุด เพราะเป็นสถาบันแรกที่ทำหน้าที่อบรมสั่งสอน ชัดเภาหล่อหลอม และพัฒนาสมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน ให้เติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา บุคลิกภาพ และจริยธรรม ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นต่อการพัฒนาตนเอง สังคม และประเทศชาติ โดยมีสถาบันการศึกษาทำหน้าที่รับช่วงต่อมา ควบคู่ไปกับการทำหน้าที่ของครอบครัว ดังนั้น การพัฒนาสังคมให้เป็นสังคมที่ดี มีความเจริญก้าวหน้า จึงต้องเริ่มต้นที่การพัฒนาครอบครัวให้มีความเข้มแข็ง สามารถทำหน้าที่ของครอบครัวได้อย่างสมบูรณ์

ครอบครัวที่เข้มแข็งหรือครอบครัวที่มีความสุขเป็นครอบครัวที่สมาชิกมีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน มีความเข้าใจ ห่วงใยกัน มีการทำกิจกรรมในครอบครัวร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น สมาชิกในครอบครัวสามารถร่วมกันแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม มีพฤติกรรมที่สร้างสรรค์ ทำให้มีการปรับตัวไปในทิศทางที่ส่งเสริมให้ครอบครัวมีความสุขและความเข้มแข็ง นอกจากนี้ สมาชิกครอบครัวที่มีความสุขมักมองข้ามความบกพร่องของสมาชิกอื่นในครอบครัว ไม่จ้องจับผิดกัน มีความรู้สึกอยากช่วยเหลือกัน อยากทำให้ผู้อื่นพึงพอใจและมีความสุข และสิ่งสำคัญ คือ สมาชิกในครอบครัวมีการกำหนดเป้าหมายร่วมกัน (จรรยาพรสุภาพ, 2552) ครอบครัวที่เข้มแข็งส่งผลให้เกิดพฤติกรรม

ที่ดีและเหมาะสมกับสมาชิกในครอบครัว จากการศึกษาเยาวชนและบิดามารดาจำนวน 1,089 ครอบครัว พบว่าครอบครัวที่บุตรมีพัฒนาการทางจิตใจเหมาะสม คือ มีสุขภาพจิตดี มีลักษณะมุ่งอนาคต มีพัฒนาการทางจิตสังคมสูง มีความเชื่ออำนาจในตนสูง เป็นครอบครัวที่มีการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนและใช้เหตุผล มีความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาดี มีความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับบิดามารดาดี เด็กมีทัศนคติที่ดีต่อบิดามารดา และมีความขัดแย้งระหว่างบิดามารดาต่ำ (ดุขวิทย์ โยเหลา, งามดาว นินทานนท์, ชัยวัฒน์ วงศ์อาษา, และ ทศนา ทองภักดี, 2545)

บริบทสังคมไทย ที่เป็นสภาพแวดล้อมและความเป็นอยู่ ในช่วงปี พ.ศ. 2520 ถึงปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ส่งผลต่อวิถีชีวิตของคนไทย การดำเนินชีวิตรวมถึงโครงสร้างของครอบครัวและการทำหน้าที่ของครอบครัว ทำให้บางครอบครัวขาดความอบอุ่น ไม่เข้มแข็ง แต่บางครอบครัวอาจยังคงรักษาความเข้มแข็งไว้ได้ ซึ่งมีงานวิจัยจำนวนมากทั้งในประเทศและต่างประเทศที่ศึกษาถึงองค์ประกอบที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็ง งานวิจัยเมื่อเร็ว ๆ นี้ โดยประทีป จินฉิ่ง และคณะ. (2564). ศึกษาองค์ประกอบความเข้มแข็งของครอบครัวในบริบทสังคมไทย พบองค์ประกอบสำคัญ 7 อย่าง คือ 1) การวางหลักครอบครัวดี 2) การรู้หน้าที่รับผิดชอบ 3) การยึดกรอบคุณธรรม 4) การสานสัมพันธ์ไฝ่เกื้อกูล 5) การสร้างสมดุลบริหารทรัพย์ 6) การจัดการปรับความขัดแย้ง และ 7) การร่วมแรงร่วมใจเพื่อส่งผ่าน

ประเด็นที่น่าสนใจยิ่ง คือ ปัจจัยใดที่เป็นสาเหตุขององค์ประกอบต่าง ๆ ของความเข้มแข็งในครอบครัว จึงปรากฏงานวิจัยในลักษณะการศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุของความเข้มแข็งในครอบครัว เช่น งานวิจัยของ

ทิพย์วัลย์ สุรินยา (2550) ศึกษาปัจจัยทางจิตวิทยาและรูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวไทย พบผลที่สำคัญประการหนึ่ง คือ ความเครียดในครอบครัว ส่งผลโดยตรงต่อความเข้มแข็งของครอบครัว หรือ งานวิจัยของพิทยา จารุพูนผล และคณะ (2552 อ้างถึงใน รุจา ภูไพบูลย์ และคณะ, 2562) ศึกษาและพัฒนาแบบจำลองประเมินสถานการณ์ครอบครัวไทย โดยวิเคราะห์เชิงสาเหตุ เพื่อทำนายความเข้มแข็งของครอบครัว พบผลสำคัญ คือ ปัจจัยด้านครอบครัวและปัจจัยด้านชุมชนสามารถอธิบายความเข้มแข็งของครอบครัวได้ร้อยละ 96 อย่างไรก็ตาม การศึกษาวิจัยเพื่อหาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความเข้มแข็งในครอบครัวไทยยังมีไม่มากนัก และยังจำกัดอยู่ในบางปัจจัยเท่านั้น คณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุต่อความเข้มแข็งของครอบครัวในบริบทสังคมไทย โดยศึกษาปัจจัยต่าง ๆ อย่างกว้างขวางทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกตัวบุคคล ซึ่งองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาจะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาและส่งเสริมความเข้มแข็งให้กับครอบครัวไทยได้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีผลต่อความเข้มแข็งของครอบครัวในบริบทสังคมไทย
2. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนระหว่างโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ที่มีผลต่อความเข้มแข็งของครอบครัว
3. เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุภายในและปัจจัยเชิงสาเหตุภายนอกที่มีต่อความเข้มแข็งของครอบครัว

สมมติฐานการวิจัย

โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเข้มแข็งของครอบครัว มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

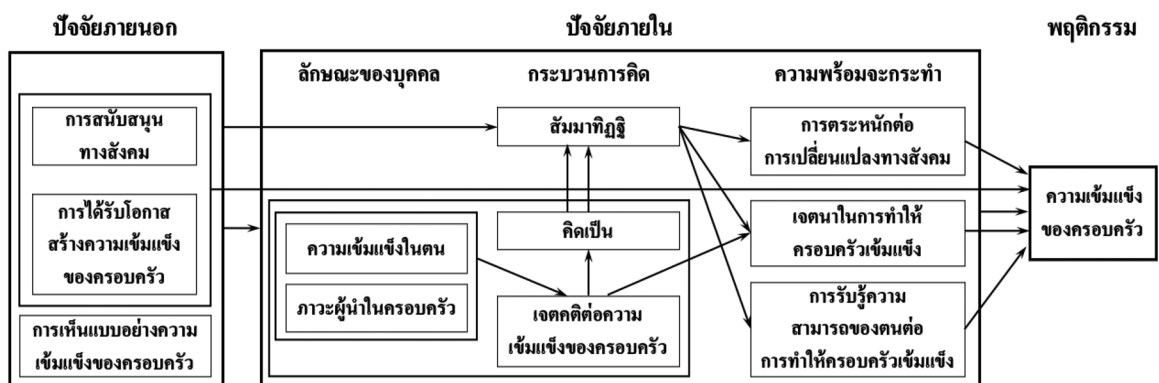
กรอบแนวคิดและทฤษฎีของงานวิจัย

จากวัตถุประสงค์สำคัญของโครงงานวิจัยที่ต้องการพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีผลต่อความเข้มแข็งของครอบครัวในบริบทสังคมไทยนั้น ผู้วิจัยใช้กระบวนการทัศนศึกษาทางจิตวิทยาที่กล่าวถึงสิ่งเร้าภายนอกส่งผลผ่านอินทรีย์หรือกระบวนการภายในของบุคคลและส่งผลออกมาเป็นการตอบสนองเป็นฐานความคิดในการสร้างโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ ซึ่งการอธิบายปัจจัยเชิงสาเหตุทั้งภายนอกและภายในที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของครอบครัวไทยนั้น ผู้วิจัยนำแนวคิดใหม่ของการเชื่อมโยงทางปัญญา (Cognitive Neo- association Theory) ของ Berkowitz (2536 อ้างถึงใน วัชรินทร์ จามจุรี, 2550) มาใช้ในการอธิบายการเกิดพฤติกรรม จากการที่ตัวแปรสภาพแวดล้อมซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกส่งผลกระทบผ่านกระบวนการคิดหรือตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุภายในเพื่อให้ตอบสนองออกมาเป็นพฤติกรรม การที่บุคคลจะตอบสนองหรือการเชื่อมโยงเหตุการณ์ใดนั้นเป็นเพราะบุคคลได้รับข้อมูลมาจากประสบการณ์ในอดีตซึ่งเป็นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์โดยตรงหรือผ่านประสบการณ์ทางอ้อมที่เป็นตัวแบบก็ได้ ต่อจากนั้นบุคคลก็จะเชื่อมโยงเอาข้อมูลจากการเรียนรู้ขึ้นไปไว้ในกระบวนการทางความคิดในสมอง เมื่อบุคคลได้พบกับเหตุการณ์ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์นั้น บุคคลก็จะเรียกเอาข้อมูลจากความจำที่มีอยู่เดิมและเพื่อการอธิบายความเชื่อมโยงของกระบวนการคิด (ตัวแปรคิดเป็น และสัมมาทิฐิ) กับความพร้อมที่จะกระทำ (เจตนาในการทำให้ครอบครัวเข้มแข็ง) ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงใช้แนวคิดพระพุทธศาสนามาเป็นฐานในการอธิบายการเกิดพฤติกรรม มาเสริมเพื่อใช้ในการจัดตัวแปรทั้งที่เป็นปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในให้ครอบคลุมมากขึ้น โดยตัวแปรปัจจัยภายนอกหรือปรโตโมฆะ ที่เป็นกัลยาณมิตรตามแนวคิดพระพุทธศาสนาที่ผู้วิจัยนำมาบูรณาการนั้น ได้แก่ บุคคลภายนอก

ที่ปรารถนาดีแก่เรา ให้การช่วยเหลือ สนับสนุนเรา ซึ่งตัวแปรที่ใช้ คือ การสนับสนุนทางสังคม สิ่งต่าง ๆ ภายนอกที่ทำให้เรามีช่องทางทำให้ ครอบครัวเข้มแข็งได้นั้น ตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุที่ใช้ คือ การได้รับโอกาสสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว และการได้เห็นผู้อื่นกระทำให้ครอบครัวเข้มแข็ง ตัวแปรที่ใช้ คือ การเห็นแบบอย่างความเข้มแข็งของครอบครัว ส่วนปัจจัยเชิงสาเหตุภายใน ผู้วิจัยได้ แบ่งลักษณะของตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุภายในบุคคลเป็น 3 กลุ่ม ตามธรรมชาติของบุคคล โดยตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุภายในกลุ่มแรก ได้แก่ ลักษณะของบุคคล พิจารณาจาก บุคลิกภาพของบุคคล ตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุที่ใช้ คือ ความเข้มแข็งในตน และ ภาวะผู้นำในครอบครัว ตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุภายในกลุ่มที่ 2 เป็นกระบวนการคิด ซึ่งพิจารณาจากลักษณะการคิด

ของบุคคลตามแนวพระพุทธศาสนา โดยเริ่มจาก เวทนา (รู้สึก) ตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุที่ใช้ คือ เจตคติต่อความเข้มแข็งของครอบครัว สังขาร (รู้คิด) ตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุที่ใช้ คือ คิดเป็น และวิญญาณ (รู้ชัด) ตัวแปรที่ใช้ คือ สัมมาทิฐิ และตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุภายในกลุ่มที่ 3 เป็นความพร้อมที่จะกระทำ พิจารณาจากสิ่งที่บุคคลมีความรู้แล้วจะคำนึงถึง ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุที่ใช้คือ ความตระหนักต่อการเปลี่ยนแปลงสังคม การตัดสินใจว่าตนเองทำพฤติกรรมได้หรือไม่ ตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุที่ใช้ คือ การรับรู้ความสามารถของตน และเจตนาที่จะทำพฤติกรรม ตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุที่ใช้ คือ เจตนาต่อความเข้มแข็งของครอบครัว ซึ่งในการจัดเรียงลำดับตัวแปรที่ศึกษาสามารถเขียนเป็นภาพ โมเดลเชิงความคิด (ดังภาพที่ 1)

โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุต่อความเข้มแข็งของครอบครัวในบริบทสังคมไทย

ภาพประกอบ 1 กรอบความคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุต่อความเข้มแข็งของครอบครัวในบริบทสังคมไทย โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ หัวหน้าครอบครัวที่มีอายุระหว่าง 40-70 ปี และมีลูกคนใดคนหนึ่งมีอายุไม่น้อยกว่า 18 ปี ซึ่งเป็นครอบครัวเดี่ยว ที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลใน 4 จังหวัด ได้แก่ นนทบุรี นครปฐม สมุทรปราการ และฉะเชิงเทรา

กลุ่มตัวอย่าง คือ หัวหน้าครอบครัวที่มีอายุระหว่าง 40-70 ปี และมีลูกคนใดคนหนึ่งมีอายุไม่น้อยกว่า 18 ปี ซึ่งเป็นครอบครัวเดี่ยว จำนวน 300 คน ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 300 คน เพียงพอสำหรับการวิเคราะห์ เพราะเป็นไปตามเกณฑ์การวิเคราะห์ SEM คือ ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 10-20 คน ต่อตัวแปรในการวิจัย 1 ตัวแปร (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542, น. 311) อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 100 คน และปริมณฑลใน 4 จังหวัดดังกล่าวจังหวัดละ 50 คน ซึ่งได้มาด้วยวิธีสุ่มแบบสองขั้นตอน (Two-stage random sampling) โดยให้ครอบครัวอายุและอาชีพ

2. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย การวิจัยนี้ประกอบด้วยตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุ 11 ตัว และตัวแปรตาม 1 ตัว เครื่องมือการวิจัยที่ใช้ตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุคือ แบบสอบถาม ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1) สอบถามข้อมูลส่วนบุคคลของหัวหน้าครอบครัว และส่วนที่ 2) สอบถามเกี่ยวกับตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุแต่ละตัว ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบสอบถามดังกล่าวตามขั้นตอนดังนี้

2.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.2 เขียนนิยามศัพท์เฉพาะตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุทั้ง 11 ตัวแปร ได้แก่ 1) การรับรู้ความสามารถในการทำให้ครอบครัวเข้มแข็ง 2) เจตนาในการทำให้ครอบครัวเข้มแข็ง 3) การตระหนักต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม 4) สัมมาทฤษฎี 5) การคิดเป็น 6) เจตคติต่อความเข้มแข็งของครอบครัว 7) ภาวะผู้นำในครอบครัว 8) ความเข้มแข็งในตน 9) การสนับสนุนทางสังคม 10) การได้รับโอกาสในการสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว และ 11) การเห็นแบบอย่างความเข้มแข็งของครอบครัว

สำหรับตัวแปรตามความเข้มแข็งของครอบครัว ใช้นิยามและแบบสอบถามที่ผ่านการหาคุณภาพแล้ว ตามงานวิจัยเรื่อง การสร้างองค์ประกอบความเข้มแข็งในครอบครัวตามบริบทสังคมไทย (ประทีป จินน์, และคณะ, 2564)

2.3 สร้างข้อคำถามสำหรับวัดตัวแปรปัจจัย แต่ละตัวให้ครอบครัวคลุมนิยาม จำนวน 11 ฉบับ มีจำนวนข้ออยู่ระหว่าง 3 ถึง 25 ข้อ ลักษณะของแบบสอบถามทั้ง 11 ฉบับ จัดกลุ่มได้เป็น 4 ลักษณะ ลักษณะที่ 1 เป็นแบบสอบถามฉบับที่ 1 และฉบับที่ 2 ลักษณะที่ 2 เป็นแบบสอบถามฉบับที่ 3 4 7 8 9 10 11 ลักษณะที่ 3 เป็นแบบสอบถามฉบับที่ 5 และลักษณะที่ 4 เป็นแบบสอบถามฉบับที่ 6 แต่ละลักษณะมีรายละเอียดดังนี้

ลักษณะที่ 1 แบบสอบถามนี้ประกอบด้วย ข้อความที่กล่าวถึงการทำให้ครอบครัวเข้มแข็ง การตอบคำถามแบ่งเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 ให้กลุ่มตัวอย่างตัดสินใจว่ามีความสามารถจะทำตามข้อความที่ถามได้มากน้อยเพียงใดตั้งแต่ 0-100 % ตอนที่ 2 ให้กลุ่มตัวอย่างประเมินว่าตั้งใจจะทำตามข้อความที่ถามดังกล่าว

ในระดับใด ตั้งแต่ระดับน้อยที่สุด จนถึง มากที่สุด โดยการตอบในตอนที่ 2 ตอบได้อย่างอิสระไม่ขึ้นกับคำตอบในตอนที่ 1

ลักษณะที่ 2 เป็นแบบสอบถามแบบมาตรประเมินค่า 6 ระดับ ประกอบด้วยข้อความชุดหนึ่งให้กลุ่มตัวอย่างอ่านที่ละข้อความแล้วพิจารณาเลือกตอบโดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความเป็นจริง มีระดับการตอบ 6 ระดับ ตั้งแต่ น้อยที่สุด น้อย ค่อนข้างน้อย ค่อนข้างมาก ถึง มากที่สุด

ลักษณะที่ 3 เป็นแบบสอบถามที่ประกอบด้วยคำถามที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ในครอบครัวให้กลุ่มตัวอย่างอ่านข้อความแต่ละข้อ แล้วพิจารณาว่าจะตัดสินใจอย่างไร โดยให้ทำเครื่องหมาย ✓ หน้าตัวเลือก ก. ข. หรือ ค. เพียงตัวเลือกเดียวที่ตรงกับการปฏิบัติของผู้ตอบมากที่สุด

ลักษณะที่ 4 แบบสอบถามนี้สร้างจากแนวคิดของฟิชเชอร์ ซึ่งเป็นการวัดเจตคติทางอ้อม โดยทำการสำรวจความเชื่อเด่นชัด จากหัวหน้าครอบครัวจำนวน 100 คน จากคำถาม “ท่านคิดว่า การที่ครอบครัวมีความเข้มแข็ง จะทำให้เกิดผลดี ผลเสียอย่างไร โปรดระบุ” นำคำตอบที่ได้ไปหาความถี่แล้ว เลือกข้อที่มีจำนวนความถี่สูงสุด 3 อันดับแรก ไปสร้างข้อความวัดเจตคติต่อความเข้มแข็งของครอบครัว ได้จำนวน 3 ข้อ แต่ละข้อประกอบด้วย ข้อย่อย ก. และข้อย่อย ข. ข้อย่อย ก. ให้กลุ่มตัวอย่างพิจารณาว่า มีความเป็นไปได้ในระดับมากน้อยเพียงใด ส่วนข้อย่อย ข. ให้กลุ่มตัวอย่างพิจารณาว่า เป็นสิ่งดีในระดับมากน้อยเพียงใด เมื่อพิจารณาแล้วให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่เลือกเพียงคำตอบเดียวในแต่ละข้อ

2.4 ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านจิตวิทยา ด้านครอบครัว ด้านการวัดและประเมินผลทางจิตวิทยา และด้านพุทธศาสนา โดย

ใช้วิธีพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามที่ถามกับนิยาม ค่าความค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC: Index of item-object congruency) ใช้เกณฑ์ยอมรับ 0.50 ขึ้นไป พบว่าทั้ง 11 ฉบับ ผ่านเกณฑ์ 0.5 มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67-1.00

2.5 ตรวจสอบค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อ (Item discrimination) โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ค่าความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item-total correlation) คัดเลือกข้อที่มีคุณภาพอำนาจจำแนกผ่านเกณฑ์ 0.20 ขึ้นไป พบว่าทั้ง 11 ฉบับ มีค่าอยู่ระหว่าง 0.23 – 0.92

2.6 วิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามแต่ละฉบับ โดยใช้วิธีของครอนบาค (Cronbach) คือค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) โดยใช้เกณฑ์ค่าความเชื่อมั่นที่ยอมรับได้ 0.70 ขึ้นไป พบว่าทั้ง 11 ฉบับ มีค่าความเชื่อมั่นอยู่ระหว่าง 0.643 -0.983

3. การรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 300 คน ทั้งในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล 4 จังหวัดตามที่ได้วางแผนไว้ในช่วงเดือนตุลาคม 2564 โดยเก็บได้ครบ 100%

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้วิจัยตรวจให้คะแนนแบบสอบถามและนำข้อมูลไปวิเคราะห์ คือ 1) หาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และร้อยละ และ 2) ทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (SEM) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

5. การพิทักษ์สิทธิ์

คณะผู้วิจัยได้คำนึงถึงจรรยาบรรณในการวิจัย โดยก่อนดำเนินการวิจัย คณะผู้วิจัยได้ขอจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ผ่านสถาบันยุทธศาสตร์ และการวิจัยของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เลขที่ SWUEC-374/2564E ลงวันที่ 30 กันยายน 2564 รวมทั้งตระหนัก

และให้ความสำคัญกับการเคารพสิทธิ์ของแหล่งข้อมูล
เพื่อรักษาจรรยาบรรณอย่างเคร่งครัด

ผลการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูล โมเดลความสัมพันธ์
เชิงสาเหตุต่อความเข้มแข็งของครอบครัวในบริบท
สังคมไทย โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นหัวหน้าครอบครัว
จำนวน 300 คน มีลักษณะทางชีวสังคมคือ เป็นผู้
มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 100 คน
สถานภาพผู้ตอบเป็นพ่อ 62 คน อายุเฉลี่ย 52.60 ปี
เป็นแม่ 38 คน อายุเฉลี่ย 48.47 ปี เป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาใน
ปริมณฑล จำนวน 200 คน เป็นพ่อ 95 คน อายุเฉลี่ย
55.86 ปี เป็นแม่ 105 คน อายุเฉลี่ย 53.67 ปี ครอบครัว
ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งในกรุงเทพฯ และปริมณฑล
ส่วนมากพ่อแม่จะอยู่ร่วมกัน

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งเป็น 2
ส่วนคือ ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของ
ตัวแปรที่ศึกษา และส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์โมเดล
ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุต่อความเข้มแข็งของครอบครัว

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของ ตัวแปรที่ศึกษา

คณะผู้วิจัยได้มีการตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้น
ก่อนการวิเคราะห์โมเดลว่าข้อมูลที่รวบรวมมาเป็นไป
ตามข้อตกลงเบื้องต้นที่สำคัญคือ การไม่มีปัญหาภาวะ
ร่วมเส้นตรง (Multicollinearity) และการแจกแจงข้อมูล
เป็นปกติ

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทำนาย
11 ตัวแปร คือ ตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุตัวที่ 1-11
กับตัวแปรถูกทำนายคือตัวแปรตัวที่ 12 มีค่าระหว่าง
.30-.68 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ยกเว้น
ตัวแปรตัวที่ 5 และ 6 ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร
ทำนายแต่ละคู่ จำนวน 55 คู่ มีประมาณ 50% ที่มีค่า
สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ต่ำ คือ น้อยกว่า .20 หรือมีค่า
เป็นลบ จึงพอประมาณได้ว่าไม่เกิดปัญหาภาวะร่วม
เส้นตรง สำหรับค่าสถิติความเบ้ (Skewness: SK) ของ
ทุกตัวแปร มีค่าโดยประมาณเข้าใกล้ 0 นั่นคือตัวแปร
ทุกตัวมีการแจกแจงเป็นปกติ จึงพอสรุปได้ว่าข้อมูลที่
รวบรวมมานำไปวิเคราะห์ต่อได้ (ดังตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรและค่าสถิติพื้นฐาน

ตัวแปร	V1	V2	V3	V4	V5	V6	V7	V8	V9	V10	V11	V12
V1	1.00											
V2	0.34**	1.00										
V3	0.15**	0.46**	1.00									
V4	-0.48**	-0.34**	-0.36**	1.00								
V5	0.04	0.18**	0.38**	-0.25**	1.00							
V6	-0.31**	0.31**	0.25**	0.14*	0.16**	1.00						
V7	0.33**	0.51**	0.56**	-0.64**	0.34**	0.02	1.00					
V8	0.14*	0.34**	0.46**	-0.56**	0.13*	0.08	0.62**	1.00				
V9	0.32**	0.44**	0.41**	-0.56**	0.17**	0.01	0.64**	0.56**	1.00			
V10	0.20**	0.47**	0.53**	-0.61**	0.36**	0.17**	0.67**	0.55**	0.60**	1.00		
V11	0.19**	0.52**	0.55**	-0.61**	0.36*	0.23**	0.67**	0.56**	0.66**	0.76**	1.00	
V12	0.30**	0.37**	0.35**	-0.58**	0.05	-0.07	0.68**	0.62**	0.54**	0.57**	0.57**	1.00
Mean	79.19	4.67	4.80	2.64	3.31	31.54	4.77	4.55	4.69	4.71	4.75	4.86
SD	9.54	0.43	0.41	0.88	1.12	4.75	0.46	0.49	0.66	0.62	0.52	0.37
SK	-1.65	-0.14	-0.65	0.76	-1.50	-0.49	-1.26	-0.08	-1.60	-1.83	-1.45	-1.40
KU	1.81	0.84	1.33	0.43	1.10	-1.24	2.89	0.93	4.53	7.03	3.83	5.60

หมายเหตุ * หมายถึง $p < .05$, ** หมายถึง $p < .01$, *** หมายถึง $p < .001$

V1 = การรับรู้ความสามารถของตนๆ

V7 = ภาวะผู้นำในครอบครัว

V2 = เจตนาในการทำให้ครอบครัวเข้มแข็ง

V8 = ความเข้มแข็งในตน

V3 = การตระหนักต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

V9 = การสนับสนุนทางสังคม

V4 = สัมมาทฤษฎี

V10 = การได้รับโอกาสในการสร้างความเข้มแข็งๆ

V5 = คิดเป็น

V11 = การเห็นแบบอย่างความเข้มแข็งๆ

V6 = เจตคติต่อความเข้มแข็งของครอบครัว

V12 = ความเข้มแข็งของครอบครัว

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์ เชิงสาเหตุต่อความเข้มแข็งของครอบครัว

คณะผู้วิจัยเริ่มต้นด้วยการทดสอบสมมติฐานที่ว่า “โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเข้มแข็งของครอบครัว มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์” การทดสอบสมมติฐานเพื่อแสดงให้เห็นว่าโมเดลสามารถอธิบายความเข้มแข็งของครอบครัวได้หรือไม่ ตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความเข้มแข็งของครอบครัวตามสมมติฐานนี้ ประกอบด้วยตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุ 11 ตัวแปร แบ่งเป็นตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุภายใน 8 ตัวแปร คือ ตัวแปรที่ 1 ถึงตัวแปรที่ 8 ในตาราง (1) ตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุภายนอก 3 ตัวแปร คือ ตัวแปรที่ 9 ถึงตัวแปรที่ 11 และตัวแปรตัวที่ 12 คือความเข้มแข็งของครอบครัว การทดสอบสมมติฐานทำได้โดยการคำนวณค่าสถิติที่เป็นดัชนีแสดงความสอดคล้องซึ่งประกอบด้วยค่าไคสแควร์ (Chi-square: χ^2) ซึ่งเป็นค่าแสดงผลการตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในภาพรวม (Chi-square Goodness of Fit Test) และค่าไคสแควร์สัมพัทธ์ (Relative Chi-square) ที่คำนวณจากค่าไคสแควร์หารด้วยค่าองศาความเป็นอิสระ (χ^2/df) ซึ่งเป็นค่าแสดงระดับความสอดคล้อง นอกจากนั้นค่าสถิติอื่น ๆ ที่นิยมใช้เป็นดัชนีแสดงความสอดคล้อง ได้แก่ 1) ค่ารากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่า (Root Mean Square Error of Approximation Index: RMSEA) เป็นค่าดัชนีบอกว่าโมเดลสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างเต็มที่หรือไม่ 2) ดัชนีที่ใช้วัดความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสมบูรณ์ (Absolute Fit

Index) ที่นิยมได้แก่ ค่าสถิติที่แสดงความแปรปรวนและความแปรปรวนร่วมที่อธิบายได้ด้วยโมเดล (Goodness of Fit Index: GFI) ค่า GFI ที่ปรับแก้ด้วยค่าองศาความเป็นอิสระ (Adjusted Goodness of Fit Index: AGFI) 3) ดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพัทธ์ (Relative Fit Index) เป็นค่าที่แสดงว่าโมเดลของการวิจัยที่แสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรตามทฤษฎีดีกว่าโมเดลที่ตัวแปรไม่มีความสัมพันธ์กันเลย คือค่า Comparative Fit Index (CFI) และ 4) ค่าดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนในรูปความคลาดเคลื่อน ได้แก่ ค่า Root Mean Square Residual (RMR) และค่า Standard RMR (SRMR) นำค่าสถิติที่คำนวณได้เปรียบเทียบกับเกณฑ์อ้างอิงตามหลักวิชาการ ถ้าค่าที่คำนวณได้เป็นไปตามเกณฑ์จึงจะแสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่าไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ คณะผู้วิจัยจึงได้มีการปรับโมเดลโดยการยึดแนวคิดตามทฤษฎีเป็นสำคัญ และคำแนะนำของโปรแกรมที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ทำให้ค่าสถิติที่ใช้เป็นดัชนีแสดงความสอดคล้องมีค่าใกล้เคียงหรือผ่านเกณฑ์ที่อ้างอิงไว้ แสดงค่าสถิติทั้งก่อนปรับโมเดลและหลังปรับพร้อมเกณฑ์อ้างอิง

ค่า χ^2/df หลังปรับโมเดลมีค่า 2.37 เป็นค่าอยู่ในช่วงเกณฑ์และเข้าใกล้ 2 แสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับดีพอใช้ นอกจากนั้นค่าสถิติตัวอื่น ๆ ที่เป็นดัชนีแสดงความสอดคล้องกลมกลืน หลังปรับโมเดลมีค่าอยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจ จึงสรุปได้ว่าโมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์แสดงว่าโมเดลสามารถอธิบายความเข้มแข็งของครอบครัวได้ (ดังตารางที่ 2)

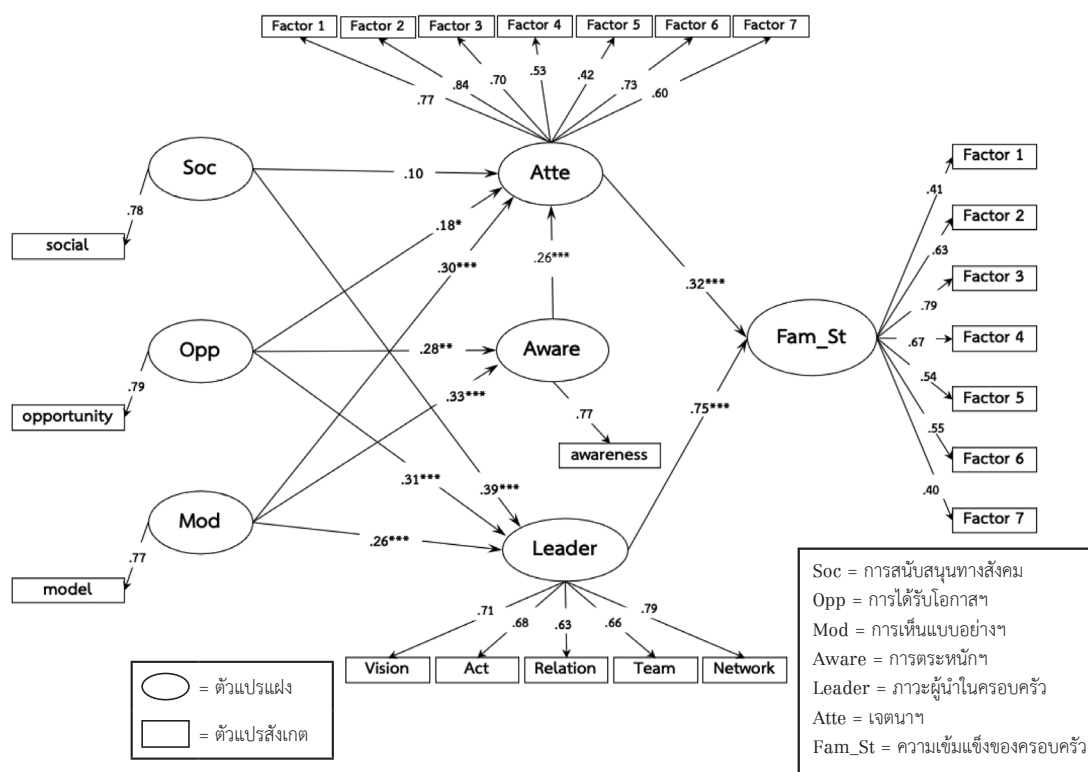
ตารางที่ 2 ค่าดัชนีความสอดคล้องทั้งก่อนปรับโมเดล และหลังปรับ พร้อมเกณฑ์อ้างอิง

ดัชนี	เกณฑ์ (Model fit) *	ดัชนีก่อนปรับ	ดัชนีหลังปรับ
Chi-square	-	766.08	385.56
df	-	179	163
p-value	> .05	.00	.00
Chi-square/df	2.00 - 5.00 (พอใช้)	4.28	2.37
CFI	> .90	.83	.93
GFI	> .90	.80	.89
AGFI	> .90	.75	.85
RMR	< .05	.03	.02
RMSEA	< .05	.10	.07
SRMR	< .05	.08	.05

* ที่มา: Joreskog & Sorbom. (1985).

โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุต่อความเข้มแข็งของครอบครัวหลังการปรับโมเดล ประกอบด้วยตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุในโมเดลทั้งหมด 7 ตัวแปร แบ่งเป็นตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความเข้มแข็งของครอบครัว 6 ตัวแปร ได้แก่ ตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุภายใน 3 ตัวแปร คือ ภาวะผู้นำในครอบครัว การตระหนัก

ต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และเจตนาในการทำให้ครอบครัวเข้มแข็ง ตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุภายนอก 3 ตัวแปร คือ การสนับสนุนทางสังคม การได้รับโอกาสในการสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว และการเห็นแบบอย่างความเข้มแข็งของครอบครัว และตัวแปรทำนาย คือ ความเข้มแข็งของครอบครัว (ดังภาพที่ 2)

ภาพประกอบ 2 โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุต่อความเข้มแข็งของครอบครัวในบริษัทสังคมไทย

เพื่อให้การอธิบายความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความเข้มแข็งของครอบครัวมีความสมบูรณ์ คณะผู้วิจัยได้มีการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์มาตรฐานของอิทธิพลของตัวแปรในโมเดลประกอบรูปโมเดล (ดังตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์มาตรฐานของอิทธิพลของตัวแปรในโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุต่อความเข้มแข็งของครอบครัว

ชื่อตัวแปร	ภาวะผู้นำในครอบครัว			การตระหนัก			เจตนา			ความเข้มแข็งของครอบครัว		
	DE	IE	TE	DE	IE	TE	DE	IE	TE	DE	IE	TE
การสนับสนุน	.39***	-	.39***	-	-	-	.10	-	.10	-	.32***	.32***
การได้รับโอกาส	.31***	-	.31***	.28**	-	.28**	.18*	.07**	.25***	-	.32***	.32***
การเห็นแบบอย่าง	.26**	-	.26**	.33***	-	.33***	.30***	.08***	.39***	-	.32***	.32***
การตระหนัก	-	-	-	-	-	-	.26***	-	.26***	-	.08***	.08***
ภาวะผู้นำ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	.75***	-	.75***
เจตนา	-	-	-	-	-	-	-	-	-	.32***	-	.32***
R ²		.72			.32			.49			.96	

หมายเหตุ * หมายถึง $p < .05$, ** หมายถึง $p < .01$, *** หมายถึง $p < .001$

จากตาราง 3 พบว่าตัวแปรโมเดลอธิบายความแปรปรวนความเข้มแข็งของครอบครัวได้ร้อยละ 96 โดยพบว่าความเข้มแข็งของครอบครัวได้รับอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมจากตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุภายในและตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุภายนอกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 รวมทั้งหมด 6 ตัวแปรจากการเปรียบเทียบอิทธิพล โดยรวม (Total Effect) ของตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุต่อความเข้มแข็งของครอบครัว พบว่า ภาวะผู้นำในครอบครัวมีอิทธิพลโดยรวมต่อความเข้มแข็งของครอบครัวมากที่สุด ซึ่งเป็นอิทธิพลทางตรง ค่าสัมประสิทธิ์มาตรฐานของอิทธิพลทางตรงเท่ากับ .75 รองลงมา คือ เจตนาในการทำให้ครอบครัวเข้มแข็ง ซึ่งเป็นอิทธิพลทางตรง ค่าสัมประสิทธิ์มาตรฐานของอิทธิพลทางตรงเท่ากับ .32 ส่วนการสนับสนุนทางสังคม การได้รับโอกาสในการสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว และการเห็นแบบอย่างความเข้มแข็งของครอบครัว มีอิทธิพลโดยรวมต่อความเข้มแข็งของครอบครัวเท่ากับทุกตัวแปร คือ .32 แต่เป็นอิทธิพลทางอ้อม

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุต่อความเข้มแข็งของครอบครัวในบริบทสังคมไทยที่ผ่านการปรับปรุงโมเดลโดยยึดถือตามแนวคิดทฤษฎีเป็นสำคัญ ร่วมกับการพิจารณาผลการวิเคราะห์ SEM ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปในเบื้องต้น พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องในระดับดีพอใช้กับข้อมูลเชิงประจักษ์ แสดงว่าโมเดลนี้สามารถอธิบายความเข้มแข็งของครอบครัวได้

ตัวแปรโมเดลนี้สามารถอธิบายความแปรปรวนความเข้มแข็งของครอบครัวได้ร้อยละ 96 โดยพบว่าความเข้มแข็งของครอบครัวได้รับอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมจากตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุภายในและตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุภายนอกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ที่ระดับ .001 รวมทั้งหมด 6 ตัวแปร ประกอบด้วยตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุภายใน 3 ตัวแปร ได้แก่ 1) ภาวะผู้นำในครอบครัว 2) เจตนาในการทำให้ครอบครัวเข้มแข็ง ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์มาตรฐานของอิทธิพลทางตรง เท่ากับ .75 และ .32 ตามลำดับ แสดงว่าตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุทั้งสองมีผลโดยตรงกับความเข้มแข็งของครอบครัว โดยตัวแปรภาวะผู้นำในครอบครัวมีผลมากที่สุด ส่วนตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุตัวที่ 3 การตระหนักต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมีอิทธิพลทางอ้อม มีค่าสัมประสิทธิ์มาตรฐานของอิทธิพลเท่ากับ .08 ส่วนตัวแปรปัจจัยภายนอก 3 ตัวแปร ได้แก่ 1) การสนับสนุนทางสังคม 2) การได้รับโอกาสในการสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว และ 3) การเห็นแบบอย่างความเข้มแข็งของครอบครัว ตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุแต่ละตัวมีค่าสัมประสิทธิ์มาตรฐานของอิทธิพลทางอ้อมเท่ากันคือ .32

จากผลการวิจัยดังกล่าวสามารถอธิบายให้เห็นความเชื่อมโยงของตัวแปรต่าง ๆ ที่มีผลต่อความเข้มแข็งของครอบครัวได้ว่า การที่ผู้นำครอบครัวจะสร้างครอบครัวให้มีความเข้มแข็งในสภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันได้นั้น เริ่มต้นจากการที่ผู้นำครอบครัวได้รับโอกาสในการสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว คือมีช่องทางหรือมองเห็นแนวทางที่จะทำให้อุปกรณ์ของตนเองมีความเข้มแข็ง ประกอบกับการได้รับการสนับสนุนทางสังคม ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้นำครอบครัวได้รับรู้ว่าตนเองได้รับการช่วยเหลือจากบุคคลที่ตนเองเกี่ยวข้องอย่างเช่นในเรื่องการได้รับการสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสารว่าในการทำให้ครอบครัวมีความเข้มแข็งนั้นตนเองจะต้องทำอย่างไร ได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือทางด้านสิ่งของ การเงิน ที่ทำให้ตนเองสามารถดำรงบทบาทหรือหน้าที่การเป็นผู้นำครอบครัวที่จะต้องทำให้ครอบครัวมีความเข้มแข็ง ตลอดจนในขณะที่ยังดำเนินการเพื่อให้ครอบครัวมีความเข้มแข็งนั้น ผู้นำครอบครัวก็รับรู้ว่าคุณค่าตนเองได้รับการสนับสนุน

ด้านอารมณ์และสังคมกล่าวคือ ได้รับกำลังใจ ได้ความรัก ความเข้าใจ การยกย่องและการเห็นว่าตนเองเป็นผู้มีคุณค่า จากบุคคลอื่นเป็นที่รักและบุคคลที่ตนเองเกี่ยวข้องด้วย (Thoits, 1982) พร้อมกันนี้ ผู้นำครอบครัวยังได้เห็นแบบอย่าง ซึ่งนับว่าเป็นประสบการณ์ทางอ้อมที่แสดงให้เห็นว่าการที่จะทำให้ครอบครัวมีความเข้มแข็งนั้น จะต้องทำอย่างไรบ้าง ซึ่งปัจจัยภายนอกทั้ง 3 ประการนี้เป็นสิ่งผลักดันให้ผู้นำครอบครัวที่มีบุคลิกของความเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงซึ่งมีคุณลักษณะของการเป็นผู้ที่มีความกล้าที่จะเผชิญกับความจริงในการที่จะต้องนำพาครอบครัวที่ตนเองรับผิดชอบไปสู่เป้าหมายที่ดี เป็นผู้ที่มีความสามารถในการมองการณ์ไกลสามารถที่จะนำความหวัง ความฝันมาทำให้เป็นความจริงได้ ในขณะเดียวกันก็ยังเป็นผู้ที่มีความสามารถที่จะชี้แนะให้สมาชิกในครอบครัวตระหนักถึงคุณค่าของเป้าหมาย และสร้างแรงผลักดันในการดำเนินชีวิตครอบครัวเพื่อบรรลุเป้าหมายของการเป็นครอบครัวที่มีความสุขได้ (Tichy & Devanna, 1986) ประกอบกับ การที่ผู้นำครอบครัวมีความตระหนักต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมคือการที่ผู้นำครอบครัว รู้ประจักษ์ชัดหรือรู้ชัดเจนว่า ในยุคปัจจุบันที่ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สารสนเทศ มีการพัฒนา ด้านคอมพิวเตอร์ รวมทั้งระบบเครือข่ายในการติดต่อสื่อสารที่มีความเจริญอย่างยิ่งที่ทำให้ข้อมูลข่าวสารแพร่กระจายไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งลักษณะเช่นนี้ มีผลต่อการที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตของครอบครัวอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ ทั้งในเรื่อง วิถีคิด ความรู้ ระบบความสัมพันธ์ในครอบครัว การอบรมบ่มเพาะบุตรหลาน เป็นต้น ซึ่งความตระหนักต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมดังกล่าว จึงส่งผลให้ผู้นำครอบครัวมีเจตนาที่จะทำให้อารมณ์และสังคมมีความเข้มแข็งได้ ซึ่งเมื่อผู้นำครอบครัว

มีเจตนาดังกล่าวแล้วก็จะส่งผลทำให้ครอบครัวมีความเข้มแข็งได้ ทั้งนี้สอดคล้องกับหลักการของพระพุทธศาสนาเถรวาท ที่อธิบายไว้ว่า เจตนาเป็นตัวกำหนดการกระทำ กล่าวคือเมื่อบุคคลมีเจตนาแล้วบุคคลย่อมแสดงการกระทำออกมาได้ (พระมหาอนันต์ อนุตตรโร (อันวิเศษ), และพระสุชาติ อาภสสโร (ผิงผาย), 2564) ซึ่งการกระทำในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือการทำให้ครอบครัวมีความเข้มแข็ง

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ

1.1 หน่วยงานของภาครัฐ อาทิเช่น กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงมนุษย์ สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล เป็นต้น และหน่วยงานของเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสถาบันครอบครัว โดยสามารถนำองค์ความรู้เกี่ยวกับปัจจัยเชิงสาเหตุที่ได้จากการวิจัยนี้ไปจัดอบรมให้ความรู้กับบุคลากรของหน่วยงาน และให้บริการถ่ายทอดความรู้แก่ประชาชนที่สนใจเกี่ยวกับเรื่องความเข้มแข็งของครอบครัว เช่น ภาวะผู้นำกับการสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวในบริบทสังคมไทย

1.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำเครื่องมือวัดปัจจัยเชิงสาเหตุที่ค้นพบไปใช้สำรวจหัวหน้าครอบครัวเพื่อให้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับพัฒนาครอบครัวได้อย่างเหมาะสม

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำในครอบครัวเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของครอบครัว ดังนั้น ในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำการวิจัยเกี่ยวกับการสร้างโปรแกรม เพื่อการพัฒนาตัวแปรภาวะผู้นำให้เกิดขึ้นกับหัวหน้าครอบครัว

เอกสารอ้างอิง

- จรรยาพร สุภาพ. (2552). *ครอบครัวไทย สุขภาพ สุขภาพดี*. บทความในการประชุมวิชาการอนามัยครอบครัวแห่งชาติ ครั้งที่ 6 เรื่อง ครอบครัวไทย สุขภาพหลากหลายสู่ความสมดุล สุขภาพดี และความเข้มแข็ง. กรุงเทพฯ: ภาควิชาอนามัยครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ดุสิต โยเหลา, งามตา วานิชานนท์, ชัยวัฒน์ วงศ์อาษา, และ ทศนา ทองภักดี. (2545). ความเข้มแข็งของครอบครัว : ครอบครัวสุขภาพดี. *วารสารพฤติกรรมศาสตร์*, 8(1), 1-10.
- ทิพย์วัลย์ สุรินยา. (2550). รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวไทย. *วารสารการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต*, 21, 26-37.
- ประทีป จินนี่, ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร, ประณต คำฉิม, ชุติรา วงศ์รัตน์, ยุทธนา ไชยจุลกุล, ทศนา ทองภักดี, ...พวงรัตน์ เกสรแพทย์. (2564). การสร้างองค์ประกอบความเข้มแข็งของครอบครัวตามบริบทสังคมไทย. *วารสารพฤติกรรมศาสตร์*, 27(1), 18-40
- พระมหานันต์ อนุตตโร (อานวิเศษ), และพระสุชาติ อาภัสสร (ผิงผาย). (2564). กรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท. *วารสารวิชาการ สถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก*, 7(1), 117 - 128
- รุจา ภูไพบูลย์, สาวิตรี ทยานศิลป์, ระพีพรรณ คำหอม, วรณีย์ เดียววิเศษ, ดารุณี จงอุดมการณ์, จิตตินันท์ เดชะคุปต์, ... นิทัศน์ ภัทรโยธิน. (2562). *การศึกษาครอบครัวไทยแบบบูรณาการตามวงจรชีวิตครอบครัว*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- วัชรินทร์ จามจุรี. (2550). *ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายในกับปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร(ฝ่ายประถม)*. (ปริญญาโท). กรุงเทพฯ, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Jöreskog, K. G., & Sörbom, D. (1985). Simultaneous analysis of longitudinal data from several cohorts. In W. M. Mason & S. E. Fienberg (Eds). *Cohort analysis in social research* (pp. 323-341). NY: Springer,
- Thoits, P. A. (1982). Conceptual, methodological, and theoretical problems in studying social support as a buffer against life stress. *Journal of Health and Social Behavior*, 23(2), 145-159.
- Tichy, N. M., & Devanna, M. A. (1986). The transformational leader. *Training & Development Journal*. 40(7), 19-32